

Jiří Kratochvíl ... Lůžko je rozestlané
(Nové brněnské povídky)

Jiří Kratochvil ... Lůžko je rozestlané
(Nové brněnské povídky)

Druhé město, Brno 2015

Jiří Kratochvíl ... Lůžko je rozestlané
(Nové brněnské povídky)

© Jiří Kratochvíl, 2015

Photos © Dominik Bouma, 2015

Illustration © Jan Pražan, Melinda Hinková, 2015

© Druhé město — Martin Reiner, 2015

ISBN 978-80-7227-369-0

Matýsek a Evička

1

Jsem zaměstnán jako revizní technik v Brněnských vodárnách a kanalizacích a byl jsem z těch, co nadšeně přivítali rozhodnutí o generální stávce. Dohodli jsme se, že se všichni v poledne sejdem před pisáreckou vodárnou a Brunek, který umí hlavy, namaluje Havla s královskou korunou a nápisem *Havel na Hrad!* Někdo (Béďa?) byl proti té koruně, že se tím zesměšní tak smrtelně vážná věc, ale zůstal s tím názorem sám. Ale pak jsem těsně před polednem zavolał Milošovi, že mi teď telefonovali z nemocnice, že se tam právě probírala z kómatu má dávná kamarádka, a chci tam hned zajít a taky nevím, jak dlouho se tam zdržím.

Co blbneš?! vztekl se Miloš do telefonu. Můžeš za ní až po stávce, ne? Že se zrovna ty budeš chtít ze stávky vyzout...

Nechcu se z ničeho vyzout. Je to má kamarádka z dětství, chodím za ní po celou dobu, co tam leží, a teď se konečně stalo, s čím už nikdo nepočítal.

Tak jestli to nevíš, upozornil mě Miloš, tak teď právě se celý národ probouzí z kómatu, konečně se stalo, s čím už nikdo nepočítal, a to je snad přednější než nějaká dávná spolužačka.

Před Nemocnicí Milosrdných bratří se už shromáždil hlouček těch, co se mohli na ten čas urvat z nemocničního provozu, aby taky podpořili generální stávku. Když se Matěj pokusil proklouznout kolem, chytil ho někdo za rukáv, že teď není čas návštěv. Ale jedna ze sestřiček zavolała: Je to zázrak, pane Pěšina! Probrala se a vypadá to, že už je úplně v pořádku. Je tam teď s ní Anička, ta, co vám telefonovala. To budete koukat.

Matěj, který sem celá ta dlouhá léta každý týden chodil, byl teď tak vyšinutej, že omylem zabloudil až do porodnického traktu a musel být kýmsi tím správným směrem dost hrubě postrčen. Ale potom tam ještě chvíli stál u dveří a pečlivě zahříval cínovou kliku.

Eva Hallerová měla separovaný nemocniční pokojík a se zvláštní péčí. Celých těch jednačtyřicet roků, zatímco komunistický režim procházel všelikými peripetemi a dokonce i otřesy a všelijak tuhl a zas ožíval, Eva jen nehybně ležela stále v tomtéž pokojíku a stále v téže posteli a ze vzdáleného světa, z bankéřského Švýcarska, nepřetržitě proudily peníze mocným penězovodem, zajišťujícím, že se o Evu nadstandardně starali a každý měsíc posílali do Bernu podrobnou zprávu o jejím, ostatně setrvalém zdravotním stavu.

O české bankéřské rodině Hallerů (nejmenovali se Hallerovi, ty záměrné nepřesnosti mi musíte prominout) se říkalo, že „vlastní doly krále Šalamouna“, čímž se měl obrazně pojmenovat obdiv k té obrovské finanční moci, již Hallerovi reprezentovali. Proto nikoho nepřekvapilo, že se Petr Haller, Evin otec, pokusil zabránit komunistickému převratu právě silou té Hallerovic finanční moci. A možná by se mu to i podařilo a vše by se ubíralo jiným směrem, aspoň v zemích Koruny české, kdyby jeho sedmiletá dcerka neupadla po nešťastném úraze do kómatu (uklouzla na zahradě na mokré trávě a hlavou o kamenný sloupek). Od tohoto okamžiku ztratil její otec zájem o všechno kromě starostí o své dítě. Nejraději by ji svěřil péči těch nejlepších evropských lékařů, ale protože po takovém úraze se nesmělo ani minutu otálet, zajel s ní do Nemocnice Milosrdných bratří, kde se znal s někým z personálu. Lnul k dcerce tím zoufalým způsobem charakteristickým pro ty, kdo přišli tragicky o svou milovanou ženu. Ale to už komunistická bezpečnost vyčihla, že sílu finanční moci teď vystřídala otcovská láska, a že kdyby se v té věci obrátili o radu na samotného Stalina, odpověď by: Što dumajete, tovarišči, kolik divizí má láska? A tak si hned přišli pro už bezbranného Hallera. Okamžitě jim za záchranu Eviččina života nabídl všechno, co v téhle nešťastné zemi vlastnil, ale tím už je nedoal, ve chvíli, kdy ho zatýkali, jim to už stejně patřilo. A opravdu jen pár hodin rozhodlo o tom, že jeho bratru, Evinu strýci Emilovi, se ještě podařilo utéct do Švýcar, tam, kde Hallerovic bankéřská rodina měla

v bezpečí tu největší část svých „dolů krále Šalamouna“. Pro bratra už nemohl udělat lautr nic, ten pak už navždy zmizel v kriminálech a pracovních lágrech, a tak aspoň ihned pustil žilou bankovnímu kontu, aby tím své neteři zajistil (když totiž zjistil, že nemá šanci dostat ji do Švýcar, komunisti si ji drželi jako rukojmí, tedy jako klíč k té švýcarské bance) slušný život v kómatu. Ale můj Bože, co je to „slušný život v kómatu“? Když potom na začátku šedesátých let strýc Emil přecenil své síly, anžto se vsadil, že v lokalitě Obersee přeplave Bodamské jezero, na věci se nic nezměnilo, protože penězovod byl i po jeho smrti trvale zajištěn Emilovým nezlomným bankovním příkazem. A tak i další generace švýcarských Hallerů přijala jako neměnný fakt, že mají vzdálenou příbuznou, a to hned dvakrát zakómatovanou: v kómatu po jejím úraze a také v komunistickém kómatu „na věčné časy“. A vůbec je nenapadlo něco s tím třeba podniknout v čase uvolnění, totiž v šedesátých letech: bylo pohodlnější nemít tu zakómatovanou na očích. Jen si ověřili, že penězovod a pravidelné informace o setrvalém zdravotním stavu Evy Hallerové fungují i poté, co se do Československa nahrnuly Brežněvovy tanky. A teprve až zpráva, že jejich vzdálená příbuzná se náhle probrala z kómatu a že se zároveň nadzvedla železná opona, je přivedla trochu do rozpaků.

Ale zatímco vám to tu povídám, Matěj ještě pořád zahřívá nemocniční kliku, a tak ho teď vypravěč, totiž já, dloubne lehce do žeber a přiměje vejít.

Sestřička Anička, s kterou jsem se tady pravidelně setkával, se na mne mile usmála a obrátila můj zrak k postavě stojící u okna. A tiše mě zasvětila do situace. Na stěně viselo velké zrcadlo, které sestřička narychlo odněkud splašila, a pacientka se v něm pak zhlížela, vyrovnávajíc se tak se svým vzhledem. A taky poslala Aničku pro pár všelijakých drobností, však sám hned uvidím jakých. A sestřička mi teď nabídla, že nás tam nechá o samotě, ale kdybysme něco potřebovali, že mám zazvonit.

Eva tam pořád stála u okna, obrácena ke mně zády, ale s jejími vlasy se něco — každé tři měsíce ji tady stříhali, posadili ji jako velikou loutku a podepřeli polštáři a ještě vsedě přidržovali a čerstvě ostřihanou pak ofotografovali a fotičku vždy poslali těm vzdáleným bernským příbuzným, co byli na švýcarském konci toho pohádkového

penězovodu — ale s těmi jejími vlasy se teď fakticky něco stalo, a nevěděl jsem co. Ale potom se už odvrátila od okna a uviděl jsem, že má vpředu, nad levým spánkem, přichycenu ve vlasech květinu, živou žlutou růži.

Nikdy na to nezapomenu. Totiž nemám šanci zapomenout. Jako školačka si každý den nosila do třídy bílou konvičku s vodou. A před vyučováním si růži z vlasů vyjmula a uložila do konvičky a tu pak někam schovala. Byl jsem připraven zle se servat s každým, kdo by se chtěl pokusit na konvičku anebo na tu růži třeba jen sáhnout. Ale nebylo to zapotřebí. Ti sedmiletí kluci kupodivu ctili Eviččinu výstřednost. Ale možná jen proto, že všichni dobře věděli, že kdyby její tatínek jen trochu chtěl, mohl by si koupit celou naši školu, přidělat jí kolečka a udělat z ní pojízdný holubník, což byl sen nás kluků, a tak šlo o to si ho nenasrat, a třeba jednou naplní ten náš sen.

Bylo tak ohromující znova uvidět tu žlutou růži, zrovna tak jak před jednačtyřiceti lety.

Kdo jste a co tady děláte? chtěla vědět.

Chystal jsem se říct: Jsem tvůj dávnej kamarád, jsem Matěj, Evičko. Přece Matěj Pěšina! Ale místo toho ze mě k mému zděšení vyhrklo: *Hovno, prdel, sračka* — a z Evičky zas okamžitě vyjelo — *to je naše značka!*

Několik vteřin jsme na sebe nehybně hleděli a pak jsme vybuchli smíchy. A potom se dotkla té žluté růže ve vlasech a pomalu sjela prsty po tváři a pak řekla: Ty seš Matýsek! Ten hajzlík Matěj Pěšina! Nemáš tušení, jak jsem ráda, že tě zas vidím. Ukaž se. A šla blíž a zblízka si prohlížela rukopis času na mé tváři. No jasně, seš to ty. A objala mě. A do ucha mi přitom zašeptala: *Kunda, píča* — *to je moje čiča.*

Ach ne, nepohoršujte se, už to spěchám vysvětlit. Hovno, prdel, sračka, to byla v našich sedmi letech opravdu naše značka, naše dětské heslo, náš tajný kód, kód střežící naše dětská tajemství. I přes štítivý odpor Eviččiných rodičů jsem byl její nejlepší kamarád. Kluk z ulice. Moje maminka — umývačka nádobí v brněnských restauracích, a otec se mi prostě někam vypařil. Čili byl jsem přímo křišťálově vybroušenej klenot proletářskýho hajzlíka, proletářskýho spratka. Přinesl jsem do života maličké princezničky se žlutou růží ve vlasech, princezničky, která už chodila do baletu

a hrála na klavír a už v těch sedmi letech uměla docela slušně francouzsky a anglicky, přinesl jsem jí tam žírnou přisprostlost maličkýho fakana, toho ničemnýho brněnskýho grázlíka, který pro Evičino potěšení přímo čpěl vulgaritou.

Něco nás, sedmiletá děcka, k sobě nepředstavitelně přitahovalo. Snad právě to, že jsme byli z tak propastně rozdílných světů? Anebo opravdu existuje čaromoc lásky už v nějakých sedmi letech? Ještě pořád v tom nemám pořádek, ještě dodnes v tom nemám jasno. Snažil jsem se nasbírat pro ni plnej koš co nejsprostších a co nejopzlzlejších větíček, když jsem totiž vycítil, že to má pro ni, jak bych dnes řekl, mystické kouzlo. Zasel jsem do ní ty obscénní sprostáčky a oplzlínky a hajzlovinky a teď jsem koukal, jak ta dávná dětská setba dozrála ve skleníku jejího kómatu do zvláštního půvabu. Když jsme tady teď stáli proti sobě, já už statnej šedivák a Evička, i v tom nemocničním županu půvabná dáma na prahu padesátky.

Zazvonil jsem, přišla sestríčka Anička, i promluvil jsem s ní. A tak jsme se dozvěděli, že Eva nemůže odejít dřív, dokud si neabsolvuje všemožné důkladné prohlídky. Její zmrtvýchvstání po jednačtyřiceti letech je něco tak fantastického, že se na ni slezou odborníci jak švábi na pivo. Anebo se spíš sluší říct: slétnou jak čmeláci na květenství hluchavky bílé? Česká věda dostala kauzou Evy Hallerové do ruky trumf a nemíní se ho jen tak vzdát. Vždyť ani netušíme, jak to bude všechno pokračovat.

Musíte tady ještě zůstat na pozorování.

Jak dlouho?

To já nevím, bránila se Anička. To rozhodne až konzultační tým, který chce pan primář svolat hned na zítřek. Ale přinejmenším měsíc určitě.

Do prdele! pravila pacientka Evička a sestríčka Anička dělala, že to neslyší.

Mám pro vás ještě důležitou zprávu. V nejbližších dnech přijede ze Švýcarska nějaký váš bratranec.

Cože?

Váš švýcarský bratranec. Máme vám vyřídit, že se přijede ujmout vašeho dalšího osudu.

Načež pravila spolužačka Evička něco tak strašlivě oplzlýho, až se sestríčka Anička zapotácěla. Přiskočil jsem, šikovně ji zachytil a usadil na kraj postele.

Milá Evičko, pravil jsem teď zase já, budeš už muset vzít na vědomí, že už nejsi malá zvlčila princeznička.

A v tu chvíli někdo nahlédl a jen tak mezi dveřmi nám oznámil, že jsme vyhráli a že komunisti už jdou do kélů a Havel už kráčí na Hrad.

Počkej, co se děje?

Rozhodil jsem ruce. Máš dost zanedbané vzdělání, Evičko. Budeme to muset dohnat, princezno. Za těch jednačtyřicet roků, cos byla na houbách či kde, se tady zatím děly věci.

Už za tři dny po Eviččině návratu do našeho vědomého světa přicestoval její vzdálený švýcarský bratranec. Max Haller se zde objevil s úmyslem, že na místě vše posoudí a nejspíš odcestuje se svou vzdálenou sestřeničkou zpátky do Švýcar. Ale už brzy pochopil, že žádná taková varianta neexistuje.

No když chceš zůstat v tomhle — a hodně pohrdlivým švýcarským prstem ukázal z okna restaurace Grand hotelu do špinavých brněnských ulic — tak to budeme muset respektovat. Penězovod, milá sestřenko, dál zůstane nastaven na každoměsíční částku, která by dokonce i u nás v Bernu zakládala docela slušnou existenci. A potom už jenom zamávala za autobusem aerolinek, odvázejícím Maxe na tenkrát ještě ruzyňské letiště.

Pokusila se pak Matějovi předvést, jak asi vypadá ten hodně pohrdlivý prst jejího švýcarského bratrance, a oba se přitom málem udusili smíchy, což by byla teda škoda, protože to nejzajímavější je v jejich dvoj příběhu teprve čeká. Matěj se ji snažil co nejrychleji zasvětit do světa, do něhož se vrátila. Konstatoval, že má v ní velice inteligentní posluchačku, ale přitom vlastně dvojdomé stvoření, které zároveň ještě pořád obývalo ten dům dětství, v němž se kdysi poznali, ale zároveň se už dokáže čile pohybovat taky v tom domě na konci dvacátého století, v němž se teď setkala s už trochu prošedivělým Matějem. Pozorně mu naslouchala, ale nad něčím kroutila hlavou, a když Matěj chtěl vědět, co ji přimělo k tomu zpochybňujícímu pohybu, slíbila mu, že i na to jednou dojde, že mu to jednou vysvětlí.

Byla opravdu řádně zajištěná, to, co vyprodukoval švýcarský penězovod, stačilo na slušný každodenní provoz, ale hlupák Max si neuvědomil, že nemůže žít věčně po hotelech, když o restituci kdysi nádherného otcovského domu vůbec neuvažovala, protože tam byl penzion pro důchodce, a to Eva respektovala. A tak krátce poté, co letadlo s Maxem dosedlo na letiště v Bern–Belpu, mu sestřenka zatelefonovala, že by jednorázově potřebovala větší částku na koupi bytu v Brně. Ale nebylo tak snadné najít volný bejvák zrovna v Králově Poli a zrovna poblíž Tyršovy ulice, kde bydlel Matěj. Velké peníze však dělají velké divy, i když tenhle div spíš udivoval svou skromností. Zato byl přímo na Vodově ulici, která se, jak známo, křížuje s Tyršovou. Ovšem Evě byla představa svatby z té duše protivná, moc si to s Matějem přála jen tak na „psí knížku“ a jen tak proletářsky „na stojáka“, což Matěj chápal jako takovou dětinskou vzpouru vůči vznešenému hallerovskému původu. A tak si každou noc, a hezky na střídačku, chytili pod paži polštář a běželi, jednu noc ona z Vodovy do Tyršovy, další zase on z Tyršovy do Vodovy, což teda nebyla v zimě žádná sranda. Ta dávná čaromoc si je oba zotročila.

Usoudil, že i studium architektury je zas jen další její výstřednost, jakou bývala ta žlutá růže ve vlasech. Ale tentokrát se mýlil, pěkně ho zaskočila. Už v prvním ročníku se totiž zkontaktovala se dvěma špičkovými brněnskými architekty, se dvěma Petry, Pelčákem a Hrůšou, a okouzila je nejen svou architektonickou kreativitou, ale zároveň i schopností okamžitě se postavit k rýsovacímu prknu anebo posadit k počítači, a své nápady ihned realizovat. Zaujalo ji brněnské Jižní centrum, a přestože byla jen studentka, už patřila do týmu, který hledal co nejatraktivnější, ale zároveň i co nejúčinnější podobu pro tu rodící se postmoderní brněnskou čtvrť, již říkala „zrcadlo budoucnosti“.

Ale moment, moment, tady přece něco nehraje.

Vím, kam míříš. Ale to je docela jednoduchý. Já totiž studovala architekturu už tam. Možná existují různé druhy kómat, to nevím, ale to, v kterém jsem přebývala já, mi umožnilo nejen vystudovat architekturu, nýbrž i prožít si tam život se vším všudy.

To by samozřejmě ledasco vysvětlovalo, připustil. Ta, co se v nemocnici probudila, to už nebylo sedmileté děvčátko, které se před jednačtyřiceti lety propadlo do kómatu. Jak tam za ní chodil a sledoval pozvolné proměny její tváře, kolikrát ho napadlo, že je za tím jistě i nějaký její vnitřní život, jehož fyziologické metamorfózy jsou jen jeho vnějším příznakem. Uvažoval samozřejmě o snech, o intenzivních snech pokrývajících celou tu nedozírnou plochu kómatu, kterou vnější pozorovatelé nedopatřením redukovali jen na jakýsi vegetativní život. Ale teď připustil, že i tady se mýlil. To očividně nebyl jen dlouhý běhoun snů, překrývající těch jednačtyřicet roků. Tady se odehrálo cosi podstatnějšího.

Když se jí s tím svěřil, pobavilo ji to. Už seš hodně blízko, ocenila, ale pořád ještě dost vedle. Když totiž říkám život se vším všudy, myslím fakt se vším všudy. A třeba by tě zajímalo, kdes byl ty v tom mém tajném životě? Kde ty ses toulal v tom mém kómatickém prostoru? Jednou ti to jistě povím. Ale možná — usmála se — na to ještě ne-seš dost zralej, chlapecu.

Běž se vycpat, princezno.

2

Byla jsem z těch, co nadšeně přivítali rozhodnutí o celostátní generální stávce, která otřese tím prohnílým kapitalistickým hampejzem. Ale pak mi zavolali z nemocnice u svaté Anny, že ses probral z kómatu.

Co blbneš! vztekl se David. Tak jestli nevíš, tak teď se konečně celý národ probouzí z prokletýho kapitalistickýho kómatu, a to je snad důležitější než tvůj dávnej spolužák Matěj. Cože, po jednačtyřiceti letech? Tak to mu tenkrát bylo, Matýskovi, počkej, snad sedm roků, ne? To jste byli děcka, ne?

Nechám vás tady o samotě, řekla sestřička Marta, a když ses obrátil od okna, okamžik jsi na mě zmateně hleděl, nepoznávals mě a pak jsem ti hlasitě napověděla *Hovno, prdel, sračka*, a už to z tebe radostně vyjelo — *to je naše značka!* A vyprskli jsme smíchy.

Víš, tak daleko jsem nikdy neuvažovala, to jsem si zakázala. Chci věřit, že to, co se ti tenkrát stalo, byla jen taková nešťastná, hodně zlá nehoda a že v tvém úraze neměl

prsty nikdo z Hallerů. Fakt je, že tě můj otec děsně nesnášel. Pro něho byls fracek, hajzlík z té nejpokleslejší spodiny, a přestože jsme byli jen děcka a o nic vlastně nešlo, nepochybuji, že byl rád, moc rád, když zmizels, když skončil v kómatu. Celou tu dobu jsem za tebou chodila. Starala jsem se, abys měl něco jako slušnej život v kómatu. I když proboha, co je to „slušnej život v kómatu“?

Ale zpátky k otci. Nedá se mu upřít rozhodnost a odvaha. V Křiku Koruny české, v knize o protinacistickém odboji, je mu věnována celá kapitola. Stejně rozhodně vystoupil hned po válce, když v šestačtyřicátém komunisti vyhráli volby. Z jeho pohledu to byl velice nebezpečný symptom. Rozjel se do Prahy, na americké velvyslanectví, kde požádal o možnost kontaktu s administrativou Bílého domu. Nevzdal to, i když se to napřed jevilo jako čirá iluze. Odletěl za oceán a nevím, s kým tam jednal a jestli se dostal až do Oválné pracovny, ale dosáhl svého. A to proto, že argumentoval atentátem na Heydricha. Země, která uskutečnila ten nejodvážnější a nejvýznamnější čin protihitlerovského odboje, veřejnou popravu jedné z nejbestiálnějších a nejmocnějších nacistických zrůd, a zaplatila za to Lidicemi a Ležáky, ta statečná země by teď měla přejít z hitlerovského do stalinského protektorátu? Takhle můj otec argumentoval, až prý ve tváři Bílého domu naskákaly ruměnce studu, že by nechali tak statečnou zemi ve spárech dalšího agresora. Prezident Truman okamžitě přehodnotil původní rozhodnutí, a do sovětské sféry tak spadly pouze státy, které se podílely na útoku na SSSR, a české země se staly součástí západního světa, což prý bylo možné pouze a jen díky tomu, že Američané tenkrát ještě jako jediní na světě vlastnili jaderné zbraně a Stalin vždy respektoval vojenskou sílu. Země Koruny české se potom americkým způsobem tvrdě kapitalizovaly a komunistická strana byla jako stalinské chapadlo odříznuta, postavena mimo zákon, a bohužel jsme tím pádem nedostali šanci uskutečnit svůj vlastní model socialistické společnosti. Dělnická třída se za hospodářské prosperity padesátých let snadno zkorumpovala a revoluce byla odložena na neurčito.

Rozhodla jsem se zatím studovat architekturu a jako architektka jsem tak navázala na předválečnou levicovou avantgardu. Brno se změnilo v luxusní moderní velkoměsto, kde však jakákoliv levicová myšlenka, vyjma té funkcionalistické architektury,

byla okamžitě zadupána. A teprve až po čtyřiceti letech bezuzdné vlády kapitálu, kdy už zpupnost miliardářů zastínila samo slunce a hrozivě se rozevřely nůžky mezi nejbohatšími a nejchudšími a kapitalistická vláda se spářila s organizovaným zločinem, teprve pak nadešel náš čas. Podařilo se nám zorganizovat celostátní generální stávkou a vlastně jen díky prodejnosti kapitálu dokonce i vyzbrojit dělnické milice, tu bohatýrskou armádu budoucnosti.

Byl jsem určitě jediný, kdo nepochyboval, že se jednou probudíš. Nevěřil jsem, že přežíváš už jen ve vegetativním stavu, už jen uměle vyživované nehybné tělo. Trpělivě jsem čekal, ale snažil jsem se ten čas využít tak, abych tě potom byl hoden. Lékařskou fakultu jsem však musel vzdát, protože jsem nesnášel pohled na rozčtvrcená lidská těla. Přeběhl jsem na filozofickou fakultu, kde si teď právě kádrováci vysoce cenili nás, proletářský fracky. Dal jsem se na románské jazyky, protože jsem nedokázal vytřepat z hlavy, jak už v sedmi letech recitovala v originále Baudelaira. Vždyť to vidím jak dnes: na zádičkách školní brašnu, ve vlasech žlutou růži a v ruce bílou konvičku a cestou do školy sis skandovala do kroku: *Ô Mort, vieux capitaine, il est temps!* Bylo mi devatenáct, když jsem napsal novelu, kterou jsem ti věnoval, a chodil do nemocnice na pokračování číst své zakómatované, spící Šípkové Růžence odvážnou novelu Za dráty, o pracovních táborech, v nichž zemřel tvůj otec. I našel se statečný redaktor, který ji prosadil k vydání, a ten pak letěl z nakladatelství a já z fakulty. Pak už jsem se jen vesele potloukal po různých fabrikách a publikoval už jen esoterickou poezii, která cenzory nevzrušovala, až jsem si nakonec našel sympatickej flek ve vodárnách a kanalizacích.

Jak jsem bezpečně věděl, že se jednou dostaneš ze svého kómatu, tak jsem taky s jistotou věděl, že i tahle země se jednou probudí z toho už zasmrádlého marxisticko-leninského kómatu, a báječně mě potěšilo, že se to přihodilo doslova zaráz.

Seděli spolu v cukrárně U Tomana na náměstí Svobody a za oknem na stožárech vesele pleskaly **rudé prapory** a na kamenném piedestalu před domem U Čtyř mamlasů **obrovský bronzový srp s kladivem** a Evička se znova a znova pokoušela za-

světít trochu nechápavého Matěje do toho, co se stalo za těch jednačtyřicet let, co strávil v kómatu.

Věděla jsem, že se jednoho dne probudíš, a trpělivě jsem čekala. Ale abych tě byla hodna, hodna toho nejbáječnějšího proletářského spratka, přidala jsem se k těm, co připravovali zvrát v naší amerikánsky zkorumpovaný zemi. A to, co se v těchto dnech ještě děje, je jenom revoluční, no snad trochu krvavá daň za to, že český národ prospal jednačtyřicet roků v tom nejkapitalističtějším kómatu. Ale revoluce je holt na hrubej pytel hrubá záplata. Však dokázali jsme teď, o čem snily generace utopistů: zvedáme závory a už vjíždíme do ráje na zemi, do sociálně spravedlivého státu.

Leda tak hovno, prdel, sračka, pravil Matěj docela potichu.

Cože? Říkals něco?

Ale vůbec nic, lásko.

Seděli spolu v letní zahrádce na náměstí Svobody, naproti jídelně **McDonald's**, a Matěj se opakovaně pokoušel zasvětit trochu nechápavou Evičku do toho, co se stalo v těch jednačtyřiceti letech, co strávila v kómatu.

Víš, na první pohled se snad může zdát, že jsme si po sametové revoluci nechali zemi rozkrást těmi nejsprostšími kořistníky, bývalými veksláky a zlodějskými papaláši, ale bylo to nutné, aby se věci daly do pohybu, kapitál totiž, má lásko, potřebuje svobodný pohyb. V těchto letech platí, že není špinavých peněz, jak řekl náš nejchytřejší ekonom, a podívej, neviditelná ruka trhu nás už něžně poplácává po zadečku.

Leda hovno, prdel, sračka, řekla Evička docela potichu.

Cože? Říkalas něco?

Ale vůbec nic, lásko.

Představuju si Matěje a Evičku, jak si dál pokojně přebývají každý ve svém kómatu, Matěj v nemocnici u svaté Anny, Evička v Nemocnici Milosrdných bratří, a navrhuju, abychom je tam, pro klid našich duší, nechali už navěky spát.

Cože, říkali jste něco? Fakt vám to ještě nedošlo? Už nás čeká jen dlouhý řetěz hloupých snů v tom našem už nikdy nekončícím kómatu. A co je naše značka?

Keř

Na počátku padesátých let jsem asi půl roku bydlel v mansardě pod střechou domu připomínajícího anglické vily, pokud to přímo nebyla anglická vila. Patřila tenkrát postarším manželům. K čemuž okamžitě spěchám poznamenat, že jako jedenáctiletý kluk jsem nedokázal odhadnout věk, jen jsem věděl, že paní domu byla dědečkovou neteří, tedy dcerou jednoho z jeho bratrů. Když mě tam dědeček přivedl, tak cestou koupil kytici karafiátů a já jsem ji pak podal paní, usmála se a řekla Vidím, Jiří, že už jste opravdický gentleman. Jejího muže jsem poznal až druhý den. Byl víc než jen mlčenlivý, byl tak skoupý na slovo, že jsem ho podezříval, že je snad vázán nějakým posvátným slibem mlčení, a k tomu se přidružil i pocit, že mě většinou vůbec nevidí, že se dívá kamsi skrze mě, a kdybych mu někdy rychle neuskočil z cesty, tak by mnou klidně prošel. Při našem prvním setkání jen lehounce kývl a řekl Ahoj, a to jeho vzácné slovo jsem si hned mohl připnout na řetízek a pověsit na krk, protože žádná další jsem pak už od něho dlouhé měsíce neslyšel.

Za chvíli povím, proč jsem tam toho půlroku pobýval, a za další chvíli taky, kde jsem ty manžele předtím poprvé potkal, i když mi dlouho trvalo, než jsem si na to první setkání vzpomněl. Teď se však budu chvíli věnovat chodu věcí v té anglické vile. Ráno jsem jezdil tramvají do školy na Husově ulici, tedy pod Špilberkem, takže jsem musel brzy vstávat, abych ještě stihl snídani. Paní mě chodila probouzet a vždy ji věrně provázel černobílý, či chcete-li běločerný kocour. Snídal jsem v prostorné jídelně v prvním poschodí, od něhož mansardu dělilo jenom dřevěné schodiště. K snídani jsem nejčastěji míval chléb s máslem a marmeládou a bílou kávu z nějaké kávové náhražky. Paní mi namazala krajíc a z konvičky nalila kávu, a zatímco jsem snídal, stála

u okna a řekla mi něco o počasí, které mě tam dnes venku čeká. A odpoledne počkala i s vlastním obědem na můj příchod ze školy. U nás doma byl zaveden přísný mrav, že při jídle se nemluví, kdežto tady naopak platilo, aspoň pro paní domu, že oběd je dobrou příležitostí k povídání. Jen občas mě napomenula — když jsem na ni hleděl s pootevřenou pusou, to povídání totiž většinou zastala sama — že mám taky jíst, anebo to vystydne. Vyprávěla mi, jak celou válku prožili i s dětmi v Anglii, kde její manžel, původním povoláním hodinář, byl zaměstnán ve velkých hangárech při opravách poškozených leteckých motorů. Tenkrát ještě platilo, že opravdu dobrý hodinář si ví rady s opravou naprosto všeho, v čem se otáčejí nějaká kolečka. A i kdyby to už tak docela neplatilo, cítil jako svou povinnost investovat svůj mimořádný hodinářský um do něčeho, co by aspoň trochu nahradilo to, že se už nenaučí létat a nezúčastní se vzdušných střetů s Göringovou luftwaffe. O jejich životě v Anglii se dalo dlouze povídat. A taky o tom, jak se vrátili domů, do domu, který po celou válku okupovali nacističtí oficiři. Však o jejich dětech jsem se nedozvěděl nic bližšího.

Ale večerel jsem sám a v mansardě, kam mi přinesla podnos s talířem a s hrníčkem čaje a zároveň popřála dobrou noc. Věděl jsem, že oni večerí až mnohem později, až snad v nočních hodinách. Snadno bych se přinutil zůstat vzhůru až do té pozdní hodiny a pak bych tiše seběhl z mansardy až ke dveřím jídelny a pokusil se zaslechnout hlas toho opraváře leteckých motorů. Ale bylo to neuskutečnitelné nejen pro ten přísný mrav, v němž jsem byl vyceповán, nýbrž taky protože jsem neměl možnost seběhnout tiše, ty schůdky z mansardy ošklivě skřípaly a vrzaly. Ovšem dovedu si představit, že bych tam stejně naslouchal zbytečně, nejspíš bych neuslyšel ani střípek toho jeho hlasu, celý jejich hovor tam asi taky obstarávala jeho žena.

Ale teď už je to třeba vyslovit. Jistý problém byl totiž v tom, jak ji mám oslovovat. Sice se přímo vnucovalo říkat jí teti, protože koneckonců byla přece tetou, ale sama mi vysvětlila, že nechat si něco vnutit je to nejhorší, co můžu udělat. A proto mi nabídla, abych jí říkal křestním jménem, které souzní s tou vilou, neboť je taky anglické, Jessie. Ti, kdo mě blíž znají, vědí, že něco takového muselo být pro mě nemožné: byl jsem jen puberták a ona dámou z těch nejvyšších kruhů. Ale Jessie rozhodla a vzepřela se: když jsem ji neoslovil křestním jménem, neslyšela.

A teď už uplynula ta chvíle, po níž jsem slíbil povědět, proč jsem toho půlroku pobýval v jejich vile. A taky o tom, kde jsem je poprvé potkal a proč mi to vyklouzlo z paměti. Ale začnu napřed tím druhým.

Bylo to v roce 1946 nebo 1947 a mohl bych to přesně zjistit, kdybych se teď hned sebral a zašel si na brněnský Ústřední hřbitov a našel si tam ten pomníček v bezprostředním sousedství našich rodinných hrobů. Jejich dcera, Katie, byla závodní plavkyně, která si prý tím sportem uhnala tuberkulózu. Krátce po válce bylo TBC ještě iniciálami smrti. Bylo mi šest roků a byl to první pohřeb v mém životě. V paměti mi už navždy uvízl obrázek: vidím rakev, jak se na popruzích propadá do bezedna, kam ale já přes hlavy těch přede mnou nedohlédl. A pak si mě někdo z pohřebčanů — těch svatebčanů téhle Katčiny černé svatby — všiml a začali mě strkat dopředu, abych o nic nepřišel, a přestože jsem se bránil zařatou ztuhlostí, dopravili mě do první řady, ale já jsem se místo dolů do hrobu, kam by mě nedonutili dívat ani andělé Posledního soudu, podíval nahoru a uviděl, jak se tvář Katčina tatínka celá hýbe, jak by se zevnitř na její povrch dobývalo celé hejno červů, rychle jsem zavřel oči a stál jsem potmě a dočista ztuhle, dokud mě tam zapomenutého někdo násilím neoderval od už zasypaného hrobu.

V domě Katčiny rodičů jsem se octl, protože jiná volba asi nebyla. Ale hodně a hodně dlouho trvalo, než mi došlo, že jsou to přece ti z pohřbu před pěti lety. Nepomohla ani zvětšená a zarámovaná Katčina fotografie v té velké jídelně, protože já jsem ji živou nikdy neviděl, slyšel jsem jenom hroudy, které dopadaly na dřevo jen pár centimetrů od její tváře, jež měla stejně jako já zavřené oči, ale na rozdíl ode mne ty hroudy už neslyšela.

Takže v domě Katčiny rodičů jsem se octl, protože jiná volba asi nebyla. Nikdy jsem se nedozvěděl, kde máti ten půlrok strávila. Nechtěla o tom nikdy mluvit a já se přiznám, že jsem se ani nechtěl na to ptát. Dědeček tenkrát tvrdil, že je v nemocnici s nějakým infekčním onemocněním, a karanténa že prý brání, abychom ji směli navštívit, a že se máme za ni modlit. Já jsem se mnohem později domyslel, že byla pravděpodobně v blázinci, protože po otcově emigraci ji „ramena spravedlnosti“, jak si říkali, tahala těhotnou na dlouhý sled výslechů, a když pak porodila a odkojila, padla

asi na ni celá ta tíha, které se během těhotenství a kojení ze všech sil vzpírala, aby nerozdrtila to škrvně, z něhož se později vyklubal můj bratr. Ten toho půlroku pobýval v nějakém dětském domově, v těch socialistických jeslích nebo v čem, a pokud šlo o mě, dědeček se tedy obrátil na svoje příbuzné, na Jessii, o níž věděl, že mi v těch zlých časech může poskytnout zatímní domov. A až zas mnohem později jsem se dozvěděl nebo si spíš domyslel, že v případě, že by se s naší máti něco stalo, byla dědečkova neteř připravena mne a bratra adoptovat.

Bylo pozdní jaro a Žabovřesky, ta zahradní čtvrt, hýřily vůněmi, barvami a od nejranějších hodin rozjásány ptačím křikem. Na zahradě měli cosi jako přírodní bazén, stíněný rákosím a oživený červenými rybkami. Tam trávil líné hodiny ten černobílý kocour. Pozoroval jsem ho, jak pozoruje rybky. Packou si odhrnul rákos, aby měl rozhled, ale nikdy nepodlehл pokušení po rybkách tam seknout. Pochopil jsem, že se od naprosté většiny kocourů liší tím, že je nadobycěj inteligentní a ví, co se od něho čeká a co se zas naopak nečeká.

Zažil jsem tam oslavu narozenin hodináře a opraváře leteckých motorů. Bylo tam kolem třiceti hostů, z větší části opravářových přátel z Královopolských strojírén, kde pán domu pracoval, a taky nejspíš jako opravář, i když asi ne leteckých motorů. Zvláštní bylo, že si dokázal získat přátele, přestože byl tak skoupý na slovo. Vždyť ani tam jsem ho neslyšel promluvit, a když tak snad dvě tři slova. Ale všiml jsem si, že se dokázal k někomu posadit a přiklonit se a přátelsky naslouchat, měl zvláštní kouzlo, které možná spočívalo právě v té mlčenlivé sdílnosti.

Dnes už taky vím, že muselo být nebezpečné pořádat takovou *garden party* v čase, kdy jediným žádoucím společenstvím byly pracovní úderky. Ale například kocour tu party zbožňoval. Viděl jsem, jak se zálibně proplétá mezi nohama hostů, židlí, stolků a křesel a občas jen tak v chůzi přijme nějaký pamlsek. Jessie mi vyprala a vyžehlila moji nejsvátečnější bílou košili (přinesl mi ji dědeček, který samozřejmě mezi hosty nechyběl), přizdobila motýlkem a angažovala při té příležitosti jako číšníka, co přijímal objednávky na kafe a roznášel občerstvení a přinášel lahve a doléval sklenice a vysypával popelníky a na stolku pod moruší natáčel klikou gramofon a střídal tam desky s Ramonou a Chtěl bych mít tvé foto s tramskými šlágry jako Bývala Ascalona

a Nejkrásnější hvězdy hoří ve Splitu. Moc mě bavilo být účasten na něčem takovém a s potěšením jsem se díval na ten nepřetržitý pohyb mezi hosty, to jejich těkání a pobíhání. A bylo tam za tím účelem strategicky rozmístěno několik nadpočetných, prázdných židlí jako prázdných políček v tabulové hře, jež pak sváděly hosty opouštět jedno políčko a přemístit se na druhé, když pocítili náhlou žádostivost promluvit si s někým na druhém konci zahrady, ale potom zas na ně někdo mávl a znova se přesouvali, anebo se třeba chtěli na okamžik ulít ze společenského shluku a hluku a na chvílečku se vzdálit se skleničkou a s nějakou svou vlezlou myšlenkou, a to už na ně čekalo prázdné políčko, chci říct prázdná židle, přímo u bazénu. A podezřívám jsem hodinářský um pána domu, že tenhle nepřetržitý pohyb uvedl do chodu.

A když zvony z ne tak vzdálené salesiánské oratoře odbily poledne (některé dny se to odbíjení ztrácelo v lomozu každodennosti, ale zrovna teď bylo zřetelné jak zlatá ořízka vzácné knihy), přemístili se všichni do jídelny, kde už byl prostřen stůl se vzácnými stříbrnými příbory, z nichž čtvery pak zmizely ve vakovitých kapsách přátel pána domu (ach najděte mi takového přítele, který vás občas jen tak mimoděk přátelsky neokrade, nemaje tím v úmyslu nic tak špatného). Během oběda jsem byl zproštěn číšnických povinností, měl jsem místo mezi dvěma hovornými hosty, kteří okamžitě a přes mou hlavu vedli výbušný a ještě k tomu prskavý dialog, až paní domu zasáhla a provedla stolovou rošádu a octl jsem se na protější straně stolu. Potom už přinesla velkou polévkovou mísu se secesním šufánkem a dvě profesionální servírky z blízkého hotelu U Kozáka jí pak pomohly se servírováním hlavního chodu, když jí předtím pomáhaly v kuchyni, odkud už víc než hodinu unikaly vůně a ty pak jako vlezlí komáři dorážely na hosty. Ale ještě než jsme ponořili polívkové lžíce, zvedl se jeden z hostů a chystal se pronést krásnou řeč, ale tu jsme všichni udělali hromadné gesto, prostředníčky jsme si ukázali na svou hrud', a host pochopil a podíval se na svou kravatu a uviděl, jak po ní leze a stoupá mu k hrdlu velký roháč, již ostatně byli v této zahradě domovem. Host štítivě zatřepal kravatou a roháč pak za naší nadšené pozornosti těsně minul talíř s polévkou a zmizel pod stolem. A pak už došlo na krásnou řeč, po níž všichni zatleskali obrácení k jubilantovi, jehož to zvedlo ze židle, a vypadalo to, že jak tam stojí a rozhlíží se po gratulantech, možná teď taky něco řekne,

možná teď prolomí ten tajný slib mlčenlivosti, či co to bylo, co mu dosud zbraňovalo, a že se z něho vyvalí a pohne řeč a bude porážet všechno, co jí dosud stálo v cestě, ale kdepak, řekl jenom Děkuji a potom už všichni zvedli sklenky, a tak jsem poprvé v životě ochutnal dobré bílé víno.

Počasí přálo té přátelské slavnosti, a tak velkým žlutým slunečníkům v kovových stojanech vůbec nehrozilo, že se snad obrátí ve velké deštníky, a všichni tam hodně dlouho seděli v hovorné pohodě a teprve při prvních známkách letního šíření se začali velice pomalu zvedat a vytrácet. A na těch volných židlích, co byly původně strategicky rozmístěny jak prázdná políčka v tabulové hře, zůstaly teď ležet balíčky různé velikosti a různých tvarů, dárky pro pána domu. Sice ani zdaleka nenahradily ukradené stříbrné přebory, ale nedala se jim aspoň upřít dobrá vůle. Tím dnem bylo pánovi domu šedesát, ale pranic to nezměnilo na tom, že příští dny zas odjížděl na dopolední, odpolední a noční směny do Královopolských strojírén.

Jessie mi přinesla plnou náruč knížek. Byl tam Ivanhoe Waltera Scotta a několik knih od Roberta Louise Stevensona a do plátěných desek vložené sešitové vydání Povídek z jedné a druhé kapsy Karla Čapka. Všechno to byla předválečná vydání a všechno jsem to už znal vyjma jediného titulu, Svatyně od Williama Faulknera. Když mi knížky skládala na široký okenní parapet, zarazila se.

Tak tohle myslím ne. A chtěla Svatyni zas odnést, ale pak uviděla mé prosebné oči a dodala: Tak to zkus a co se může stát. A černobílému kocourovi řekla: Jdeme.

Sotva za paní domu zaklaply dveře, zvědavě jsem nahlédl do Svatyně, do krásného vydání u Kvasničky a Hampla z roku 1935. Ale rozhodl jsem, že si ji schovám na později, jak to podnes často dělávám, abych si tak prodloužil libý zážitek očekávání. A otevřel jsem plátěné desky se sešitovým vydáním Čapkových povídek. Ty jsem už četl, ale mám tu zkušenost, že cosi hodně neobvyklého na nějaké knížce může něco udělat i s jejím obsahem, i s vnímáním textu. A tak sešitová podoba těch povídek mě může přivést k jejich docela jinému čtení, mohou se mi zázračně zjevit v docela novém světle. A chtěl jsem si to hned vyzkoušet. Na prvním, volném listě byl Čapkův celostránkový portrét. Přenesl jsem plátěné desky na postel a na peřině rozkládal dvojlisty uspořádané do sešitků, zaujat tím, že sešity často začínaly zprostřed povídky,

a tak jsem se snažil uhodnout, o jakou povídku právě jde, když tu z jednoho sešitu, jak jsem je oddělené bral do ruky, vyklouzl list jiného rozměru i určení. Byl to perem psaný dopis, a jak jsem z prvního řádku stačil pochopit, dopis milostný. Pak jsem ho ještě obrátil a zjistil, že je nepodepsaný a nedokončený. Ale onen přísný mrav, v němž jsem byl doma vyceповán a který jsem tady už dvakrát zmínil, mi zabránil dál se tím listem zaobírat. Však v tom samém čase jiný a daleko přísnější mrav velel speciální sortě poštovních úředníků, aby otvírali cizí dopisy, pečlivě pročítali a někdy dokonce, dříve než je vrátili do obálek a zas zalepili, celé ofotografovali. Ale to jsem tenkrát nevěděl, a i kdybych to věděl, myslím, že by mě ten mrav neoslovil.

Držel jsem ten dopis v ruce a nebyl si jist, jestli ho mám zas vsunout do některého sešitu Čapkových povídek, ale nakonec jsem s ním seběhl do jídelny. Ale tam jsem zastihl jenom kocoura, a přestože byl jinak hodně komunikativní, na dotazy ohledně své paní zásadně neodpovídal, což pokud vím, je zas dobrým mravem komorníků anebo i sekretářů.

V domě jsem se už zhruba orientoval: z jídelny, kde jsem teď stál, byl vstup do obývacíku, ale taky do kuchyně a na toaletu, z obývacíku pak, který byl zároveň knihovnou okupující celé dvě stěny, jsem se mohl dostat do koupelny, do šatny a na chodbu, která tuto část domu v prvním poschodí oddělovala od — představuji si — dvou apartmánů, pro paní a pána, a ještě jedné, ne-li dvou koupelen a toalet, a určitě tam byla stejně veliká šatna jako tady, v tomto předním křídle, a dále tam moje představivost přivedla hudební salonek s klavírem nebo harmoniem a pánský salonek s kulečníkem a karetními stolky a taky dámský budoár, na jehož existenci jsem pevně věřil (objevoval se totiž v mnohých románech), v přízemí pak byla už jenom obrovská hala, kuřárna a zase toaleta a velká terasa, anebo to byla snad zasklená lodžie s výhledem do té části zahrad, již obývala pestrá motýlí čeládka a taky už zmínění roháči.

Z jídelny jsem prošel obývacím a octl se na chodbě. A teď jsem byl na rozpacích, jestli mám pokračovat, protože jsem tím už vstoupil do zadního křídla vily. Stál jsem tam nerozhodnut s tím tajemným listem v ruce, ale něco mně, a nevím co a proč, říkalo, že se nesmím vracet. Přitom jsem nepřikládal tomu listu žádnou váhu, jen něja-

ký nedopsaný, zapomenutý dopis. Udělal jsem pár kroků po modrém běhounu, který běžel chodbou k několika dveřím.

Při pohledu z ulice bylo vidět přední křídlo, jen o něco málo vyšší než to zadní, a prezentující se velkými okny jídelny, obývacího a přízemní haly, opatřenými dřevěnými zdobnými okenicemi. Kdežto zadní křídlo, to otočené do zahrady a to, do něhož jsem teď vstoupil, nemělo žádné okenice, ale celou barevnou paletu oken rozmanitých velikostí a tvarů a vynalézavě komponovaných. A až mnohem později uvidím ve vídeňské Albertině kolekci obrazů Pieta Mondriana, okamžitě si vzpomenu na tu kouzelnou fasádu křídla obráceného do zahrady.

Došel jsem po modrém koberci k jedněm dveřím a jenom jsem se dotkl mosazné kliky v podobě rybí hlavy a chystal se zaklepat, ale asi stačil ten lehounký dotek mosazné ryby a dvoukřídlé dveře se rozevřely.

Co se děje, Jiří? zeptala se paní domu, zeptala se Jessie. Potřebuješ něco?

Ale zároveň ustoupila stranou, abych se mohl podívat dovnitř. A uviděl jsem na protější zdi velký gobelín a jeho velice zvláštní námět: ztroskotaná loď nakloněná na bok a obtěžovaná už žraloky.

Jednoho dne se domluvíme a provedu tě celým domem. Tak co se stalo?

Ukázal jsem list. Byl v těch Čapkových povídkách, co jste mi přinesla.

Podívala se na mě málem podezřívavě: Ale to přece nespěchá. Kvůli tomu nemusels za mnou. Ukaž.

Vzala mi list z ruky, ale sotva ho zvedla k očím, něco se rázem stalo. Couvla, až se dotkla zády zdi. Pane Bože na nebi, řekla tiše a oběma rukama přimáčkla list k hrudi. Okamžik a pak si zas uvědomila mou přítomnost.

Kdes to našel?

Zopakoval jsem, že v sešitech Čapkových povídek.

Hned se rozběhla do mansardy a tam se vrhla na volné sešity Čapkových povídek, ale i na knížky na parapetu a zoufale hledala. Ale nebyl tam už žádný další dopis. Neřekla ani slovo a toho dne jsem se s ní už neviděl. Večer jsem pak našel v jídelně talíř s večeří a nějaké pečivo na snídani. Byl jsem ponechán svým myšlenkám a ty se ihned

rozběhly na všechny strany, ale žádná tím správným směrem, protože to bych musel vědět, co jsem se dozvěděl až o deset roků později.

Když jsem se příštího dne vrátil ze školy, čekalo mě v zadní části zahrady překvapení. Vlastně to tam už vůbec nebyla zahrada, nýbrž rozlehlý dvůr, jemuž vévodilo cosi jako obrovská ošklivá plechová krabice na boty, totiž garáž, která teď vyžvejkla starou pragovku. A pán domu jí právě „udělal generálku“ a mlčky konstatoval, že je docela pojízdná za předpokladu, že jí někde cestou poskytnem benzinové občerstvení. Paní domu kývla, že rozumí, a tak mě Jessie vzala na výlet, ale během jízdy slovem nezavadila o včerejšek, o ten list z Čapkových povídek, a zato se rozpovídala o všem možném.

Začaly prázdniny a ten výlet se pak pravidelně opakoval po celé léto a motali jsme se kolem Brna ve stále větších kruzích, jak si paní domu stále víc troufala spoléhat na ten dosud zanedbávaný předválečný stroj. K tomu dopisu se pak už nikdy nevrátila. Cestou mi povídala ledasco, ale především stále znova o Anglii a taky o tom, že ten černobílý kocour má anglický původ, tam že také přišel ke svému jménu tuláka Charlieho, protože se jednoho dne přitoulal jak homeless k jejich domku na periferii Londýna, spával jim tam pod kůlnou v krabici od vysavače, a když uhodily dvacetistupňové mrazy, smílovali se nad ním a přijali ho do domácnosti a on se hned v příštích dnech odvděčil velikým zajícem, kterého nejspíš ulovil v polích až tam daleko u lesa a musel ten těžký úlovek táhnout pěkný kus cesty. Ale pozor, to ještě není finále, upozornila mě Jessie. Totiž přesně o osm měsíců a dvanáct dní později, tedy právě v **den mých narozenin a jako dárek** k nám přinesl dalšího, tentokrát už menšího, ale když mi ho položil k nohám a několikrát názorně předvedl, jak ho chytal a jak ho zakousl, podíval se pak na mě takovýma oddanýma očima. I tenhle zajíc neskončil sice napekáči, ale v popelnici, zato Charlie získal definitivně dosti významné místo v naší rodné hierarchii, přestože další zajíce už nedodával. Co já, ale děti ho milovaly. Takže když jsme pak v létě pětáctýřicátého zvedli kotvy a přepluli kanál La Manche a zamířili k naší pohádkové Bohemii, Charlie plul samozřejmě s námi.

A tady jsem se chtěl Jessie na něco zeptat, ale nebylo mi to dopřáno, paní domu přehodila rychle výhybku a rozpovídala se zas o něčem jiném.

A Jessie taky splnila slib a provedla mě labyrintem zadního traktu vily. Od toho dne, kdy jsem našel ten nedopsaný dopis, se mi věnovala tak horlivě, jako by tak chtěla z mé paměti ten list vymazat, což ho naopak o to víc zafixovalo. Pravidelně se taky stavoval dědeček, vždy jen s nějakou neurčitou zprávou, že se máti už brzo vrátí z nemocnice. Vždycky si pak ještě šel promluvit s Jessií, ale k tomu mě nepřizvali, i když jsem tušil, že právě to je hodně důležitý rozhovor.

Čas tam rychle ubíhal, ale na konci léta, tedy až na konci prázdnin, se prudce zadrhl. Stalo se totiž cosi s kocourem. Zlé věci se, jak už jsem věděl z domu, vždy přihází náhle a záludně. Najednou přestal Jessii provázet po domě. Teď pořád jen polehával na svých oblíbených místech, na křesle v obýváku, na okně v hale, na lavici na chodbě. Charlie si na nic nestěžoval, snad ani nedokázal vyslovit bolest, ale vyhasly mu jiskérky v očích, a radost, jež byla do těch dnů jeho přátelským darem, se tiše vytratila z celého domu. Dosud to byl nesmírně čistotný kocour. Teď ale každou chvíli zvracel a najednou měl zákeřné průjmy, s kterými už nestačil doběhnout na zahradu anebo do některé z krabic s pískem. A potom, asi během tří týdnů, nepředstavitelně zhubl, byl teď k nepoznání vychrtlý, kostra se vítězně drala na povrch a začal lehávat podivně zkroucený, ale nevydal jediný sten a mlčenlivostí se teď vyrovnal pánu domu. Až si Jessie vyhledala v telefonním seznamu veterináře a vzala Charlieho do přenosky a odjela pragovkou do Zábrdovic. Vrátila se s tou nehorší diagnózou: Charlie má už pokročilou rakovinu žaludku, už hmatatelný nádor, kterého jsem se ale odmítl dotknout. Jeho žaludek už nedokázal nic zpracovat, proto ty průjmy a zvracení, musel trpět strašlivým a neukojitelným hladem a taky už zlými bolestmi. Nechat ho takhle dožít znamenalo nechat ho dotrpět. Píchli mu tam nějaké injekce na povzbuzení a ta živelná radost, již dosud roznášel po domě, snad ještě na malou chvíli ožila, ale účinek injekcí vyhasne do dvanácti hodin a potom bude hůř než předtím.

Byl to poslední Charlieho den, Jessie se s veterinářem dohodla, že tam může přijet až hodně po ordinačních hodinách, až pozdě večer. Pragovka stála u vrat, jak ji tam nechala, když se vrátila ze Zábrdovic, a pán domu teď kontroloval motor, ale neobjevoval se, zůstal už dole. Jessie navedla Charlieho do přenosky, uviděl jsem naposledy jeho už zas smutné oči za mřížkou přenosky, Jessie ji zvedla a já jsem vzal velkou

lucernu (reflektoru u garáže chyběla ta správná žárovka), svítil jsem Jessii pod nohy a pán domu nám vyšel vstříc s malou baterkou. A potom jsme se všichni tři zastavili proti sobě a pán domu zhasl baterku a já jsem pochopil a zhasl lucernu a v té mizerně osvětlené periferní čtvrti dostal teď slovo úplněk, a jak jsme tam chvíli stáli v tom mrazivém světle, pán domu najednou promluvil: Prosím, Charlie, neopouštěj nás... Moc prosím, zůstaň s námi, vždyť seš naše štěstí, seš to jediné, co nám ještě zůstalo, nesmíš odejít...

Jessie postavila přenosku opatrně na zem a udělala ten krok, co ji dělil od jejího muže, a řekla: Tomáši! A pevně ho objala.

Nerozuměl jsem, co se to teď děje. Pán domu najednou promluvil. Taký mnou samozřejmě otrásl ten smutek z Charlieho, ale tady bylo za tím ještě cosi dalšího a záhadného, nesrozumitelného.

V předchozích dnech vytrvale přšelo, zahrada byla celá rozmoklá. Když se Jessie pozdě v noci vrátila od veterináře ze Zábrdovic, vyzbrojila se lopatkou a šla do té tmy a bláta a objevila se pak celá mokrá a zablácená.

Je v kočičím nebi a bude tam chytat ty největší zajíce. Pak tam zasadím nějaký pěkný keř.

Na těch několik dní, které jsem potom ještě strávil ve vile na Bráfově ulici, si už ale vůbec nevzpomínám. Zřejmě to všechno překryl můj návrat domů, když si pro mě přišel dědeček, že maminka mě už čeká.

Byla hodně pohublá, ta nemoc jí dala zabrat, ale měla obrovskou radost, že je zas doma a že nás všechny může obejmout. Můj o hodně mladší bratr se vrátil z dětského domova, to nejhorší už bylo za námi, byli jsme zas všichni pospolu (kromě otce samozřejmě) a ti komunističtí zabijáci tam nahoře si nakonec začali jet po vlastních hrdlech a navzájem se tam věšeli. A pak už to vypadalo, že se přece jenom trochu vyčásí.

Až z hodně velkého odstupu let můj o tolik mladší bratr zjistil, že se máti tenkrát nevrátila z nemocnice, ale z vězení, kde ji nepřetržitě vyslýchali a týrali, chtěli z ní vytáhnout něco o lidech, co chodili za naším otcem před jeho emigrací. Shromáždil k tomu nějaké indicie a potom snad i svědectví ženy, která měla být s máti ve vězení.

Ale máti tu ženu nepoznala a odmítala se k tomu všemu vyslovit. Jediné, co stále opakovala, že věděla, že se musí vrátit kvůli nám, kvůli dětem. Bratr to přijal jako potvrzení svého přesvědčení, že nešlo o nemocnici, ale o vězení. Ale já jsem se přidržel svých pochybností.

Už jsem se zmínil, že dědeček se tenkrát taky zúčastnil zahradních oslav narozenin pána domu, oslav, co tenkrát iniciovali dělníci z Královopolských strojíren. Dohodli se s Jessií, že je třeba pána domu nějak vytrhnout z té zlé letargie, která ho připravila o řeč. No nevím, zda to byl ten nejšťastnější nápad, vždyť jestli pán domu na té *garden party* utratil dvě tři slova, tak to bylo moc. Ale dědeček, původně zámečník a později strojmůdce, se tam tenkrát spřátelil s dělníkem z těch strojíren, s nějakým frézařem.

Asi deset roků po právě vyličených událostech už bylo všechno jinak a královopolský frézař dědečka navštívil a promluvil. Už se totiž dalo mluvit volněji. Dědeček s námi bydlel v bytě na Běhounské 3/5 a doposud se s frézařem setkával jen tak na ulici (ten totiž bydlel za rohem, na Koblišné) a prohodili vždycky jen pár slov, to jim stačilo, ale tentokrát frézař vyšlapal za dědečkem čtyři poschodí v tom starém činžáku bez výtahu a donesl si s sebou hned celý pytel slov.

Snažili jsme se ho zachránit, protože jsme ho potřebovali: na co sáhl, to zas běhalo, točilo se, fungovalo, uměl opravit všechno a okamžitě, byl nenahraditelný, bez něho jsme si netroufli splnit plán, protože v takový fabrice se každou chvíli něco posere. Argumentovali jsme tím na závodním výboru a taky na městský partaji: jak by mohl být nepřitelem budování socialismu člověk tak užitečný v pracovním provozu. Ale ten komunistický dobytek nám vůbec nebyl ochoten naslouchat, a co hůř: v Tomášovi (tak se jmenoval Jessiin muž) vůbec nebyla ochota přežít. Nebránil se, neprotestoval. Zatkli ho pak jak západního agenta, taková blbost, a asi zemřel někde v lágru. Vilu zabavili a vaše neteř, však víte, kamsi zmizela. Říkalo se, že se jí podařilo vrátit do Anglie, ale tomu nevěřím. Oba to byli báječní lidi, ale já si myslím, že to, že přišli o děti, je připravilo o schopnost bránit se, chuť žít. A nejvíc to bylo vidět na něm. I když, přiznal frézař, i kdyby se tomu tenkrát vzepřeli, asi by jim to stejně nebylo nic platný.

A tak jsem se teprve teď dozvěděl, že kromě dcery, na jejímž pohřbu jsem byl, měli ještě syna. Hned po válce studoval v Praze a tam taky zemřel. Spáchal sebevraždu, prý z nešťastný lásky. Našlo se totiž několik jeho zoufalých milostných dopisů, které nikdy neposlal. A tady jsem si vzpomněl na ten list, co jsem tam našel v Čapkových Povídkách z jedné a druhé kapsy, a jak Jessie na to zoufale reagovala. A jako sebevraha ani nesměli svého syna křesťansky pohřbít. To je ranilo a okamžitě vystoupili z církve a neměli pak už nic, co by je v životě těšilo.

Ale z odstupu dalších, tentokrát více než čtyřiceti let, je zase všechno jinak. Dnes už nežije dědeček ani máti a nejspíš ani ten frézař. A já až z té veliké dálky můžu mít teď třeba pocit, že to tam tenkrát nebylo tak marný. Mluvím samozřejmě o domu na Bráfově. Žil jsem tam toho půlroku s vědomím, že tam s námi žije taky jakási jiskérka radosti. Ale to se mi až teď může takhle jevit zásluhou nostalgie, která má moc obrátit hroudu bláta ve zlatý valoun. Falešný valoun, měl bych teď dodat. Ale nedodám. Ta jiskérka radosti byla skutečná, měla čtyři tlapky a černobílý kožíšek.

Kdykoliv jsem zabloudil do svých milovaných Žabovřesk, tak jsem se šel podívat na vilu na Bráfově. Za komunistických časů pustla okupovaná nejspíš nějakým komunistickým papalášem. V posledních letech prošla důkladnou, ale inteligentní renovací, podržela si svůj anglický vzhled a přibrala několik nápaditých detailů, takže se přiblížila představě kouzelného domu kdesi mezi architektonickou klasikou a modernou. Je tam teď nějaká soukromá firma Váček a Máček, což mi nic neříká, a raději se o to blíž nezajímám, aby se třeba z Váčka a Máčka nevyklubali bývalí komunističtí papaláši, jen teď přejinačení v kapitalistický podnikatele. Dívám se, jak se dům vzdálil mé dávne vzpomínce, a pokud ano, tak mu to rozhodně prospělo. Zmizela ta ošklivá garáž, ale na zahradě taky zmizel bazén s červenými rybkami. Toho mi přišlo líto. Ale vzadu, u zdobné zídky, je stále ten keř, co tam Jessie slíbila vysázet. Totiž smím si snad myslet, že je to ten keř.

Flétna

Za prvé: Flétna

Má učitelka klavíru se jmenovala Klára Ovečková a bydlela na Smetanově ulici v přízemí dvouposchodového domu, kde se její byt skládal ze dvou pokojů. V tom prvním měla klavír Petrof a do druhého jsem nikdy nevstoupil, ale pootevřenými dveřmi jsem tam na zdi uviděl cizojazyčný plakát, na němž seděla u koncertního křídla, ještě mladá a krásná, a nad ní plula žlutá písmena: *Clara Ovecka*.

Ukázala mi, kam si mám pověsit kabát, ale nijak se se mnou nepárala, hned na začátku mě podrobila přísnému hudebnímu testu. Posadila mě ke stolku a dala mi do ruky tužku a vytukala nějaký rytmus a já jsem ho pak na stolku zopakoval.

Dobře, rytmus ti jde a teď mi zazpívej nějakou písničku.

Do toho se mi nechtělo, ale pak jsem zkusil Svět patří nám, ale hned mě přerušila a požádala, abych teď po ní zopakoval melodii, kterou mi jen tak vytralalalovala. Snažil jsem se, ale myslím, že mi to vylezlo úplně jinak.

Počkej, udělám nám kousek čaje. A šla do vedlejšího pokoje a slyšel jsem, jak si tam pro sebe potichu říká, že je to se mnou na nic a že bych si měl vzít kabát a jít zas domů. Když se pak objevila s konvičkou a čajovými šálky, stál jsem už v kabátě u dveří.

Cože, tys mě slyšel?

Kývl jsem a uši mi hořely.

Zamyslela se. Víš co? Sundej si zas ten kabát a zkusíme ještě něco.

Šla zas do vedlejšího pokoje a za zavřenými dveřmi tam pak nadělala celou řadu tiších zvuků.

Dvakrát jste něčím ťukla do skleničky, pak jste pustila na koberec nějaký malý předmět a chvíli jste listovala v nějaký knize a pak jste zas pustila na koberec nějaký, tentokrát větší předmět, tiše jste tleskla a potom jste škrábla nehtem do zdi a zmačkala nějaký papírek, nalila jste do skleničky tři kapky vody a pak jste sjela něčím po okením skle a otevřela jste a hned zas zavřela nějakou krabičku a potom jste zatančila jen tak na špičkách a tiše zívla a pak jste šeptem řekla: Za vlhých letních večerů se chrousti slétají na ty nejvyšší borovice a svým zpěvem tam napodobují slavíky.

Ale chtěl jsem se, paní Ovečková, zeptat, jestli chrousti fakt zpívají jako slavíci.

Zasmála se. Nesmíš hned všemu věřit. To byla jenom taková testovací větička. Máš, chlapče, sluch jako rys. Ba, rys by ti mohl závidět. Ale bohužel to vůbec není hudební sluch. Tvůj sluch je v hudbě nepoužitelný, tak jako inkoust, co vypouštějí sépie, nepoužijeme do školních kalamářů. A stejně je to s tvou pamětí. Máš ji jak stádo slonů. Ale bohužel to vůbec není hudební paměť. A ještě něco ti povím, bojím se, že ten tvůj rysí sluch je to, čemu se říká zlý dar, rozumíš: něco jako zlý dar.

Obrátila se od okna, kde v tu chvíli stála, a uviděla mě, jak si jdu znovu pro kabát, a zase mě zastavila.

Neutíkej ještě. Můžeš se totiž klidně naučit na klavír, i když nemáš hudební sluch ani hudební paměť. Můžeš se to naučit čistě mechanicky. Smysl pro rytmus máš a to nám bude stačit. Tvé prsty si osvojí mechanismus skladeb, naučí se ho nazpaměť, podrží si ho v haptické paměti. Klavírní virtuos z tebe nikdy nebude, ale o to přece nejde. Tvoji rodiče by rádi, aby ses kdykoliv ve společnosti mohl třeba posadit k pianu a zabrnkat nějakou písničku. A když budeš znát noty, tak tvoje prsty je budou prostě jen opisovat na klávesy. A to tě klidně naučím. To spolu zvládnem. A usmála se na mě: Přece mě nepřipravíš o ten krásný honorář za tvoje hodiny klavíru.

David si ale myslel, že je věčná škoda, že nemám hudební talent. On se učí na flétu a baví ho to. A to by bez hudebního sluchu vůbec nešlo. Pak otevřel aktovku, vylovil malou flétničku a zahrál mi ukázkou z něčeho, čemu říkal tarantela.

Seděli jsme na Zelném rynku na kašně a díval jsem se, jak se pár lidí mezi trhovcůkými stánky po tarantele ohlédlo.

To byla paráda, ocenil jsem.

Vid', souhlasil a otřel náustek a flétnu zas schoval. Můj otec říká, že budu v této zemi ta první generace dělnické šlechty a musíme nastoupit všude tam, kde měšťáci teď vyklízejí pozice. A krása, tvrdí taťka, to je něco, nad čím musíme teď, my dělníci, převzít patronát.

Ta moje učitelka, vysvětlil jsem, je už starší dáma, ale je s ní docela prdel.

To můj učitel asi nemá smysl pro srandu, přiznal David, ale když byl mladší, tak jeho flétna zvučela ze všech evropských koncertních pódíí.

To moje učitelka, když byla mladší, tak byla virtuosní pianistka a hrála po celém světě a zvláště pak v Benátkách a v Buenos Aires. Ty Benátky a Argentinu jsem si vymyslel, protože jsem byl přesvědčen, že tady teď musím hájit její barvy. A potom jsem se už vytasil s tím svým rysím sluchem. A s tím, že paní Ovečková řekla, že takový sluch je možná zlý dar, něco jako zlý dar.

David mi pozorně naslouchal a přitom na aktovce položené na kolenou poskládal papírovou lodičku a pustil ji pak v kašně na vodu, kde však plavalo všelijaký smetí. Dal mi podržet aktovku a nahnul se a popostrčil krásnou bílou lodičku mezi tím svinstvím, co sem naházel lidský dobytek, popostrčil ji až „na širé moře“ a potom se už vyslovil k rysímu sluchu. Jenže neřekl rysí, nýbrž ryzí sluch. Věděl, že jednou bude diplomatem, velvyslancem v nějaké západní zemi a ryzí sluch by se mohl hodit. A podíval se na mě, jestli bych ten sluch s ním za něco nevyčtenzil. Přišlo mi líto, že to není možný, David byl můj nejlepší kamarád, takový, jakýho má člověk jen jednou v životě, ale dloubl mě do ramene, že to nic, vždyť ty taky budeš velvyslancem v nějaký kapitalistický zemi, a tak tvou povinností bude mít tam vždy uši na tom pravém místě.

Myslím, že jsem tomu tak úplně nerozuměl, ale David byl o rok starší, o hodně vzdělanější, což mi poskytovalo právo sem tam něčemu z jeho řeči nerozumět.

A tvůj ryzí sluch není žádný zlý dar, na to zapomeň. Tvoje učitelka je možná virtuosní pianistka, ale její názory holt nezaprou buržoazní původ.

Za druhé: Narozeniny

Davidův otec slavil padesátku a patřili jsme mezi ty, co byli na oslavu pozváni, protože můj otec, dílenský mistr v největší brněnské fabrice, byl kádrová rezerva do vysokých funkcí.

To pozvání znamená víc, než si myslíš, řekl otec mámě. Setkají se tam ty nejvýznamnější hlavy, na nichž teď Brno stojí.

David mi pak vysvětlil, že byt i celé oslavy jsou rozděleny na sféry a etapy. Je zde slavnostní sféra, velická jídelna, kde všichni poobědváme, ale taky sál s čerstvě vyleštěnými parketami, s benátským zrcadlem a s nábytkem vystěhovaným na chodbu, a to je sál vyčleněný pro taneční sféru za přítomnosti živé kapely. Však důležité místo zaujímá salon společenský, kde si účastníci při čaji a kávě budou povídat o tom, co nás ještě tíží, sféra debatní. A celá oslava, upozornil David, projde několika etapami, od obřadnějších etap k uvolněnějším. A David se pochlubil, že se na tom rozdělení na etapy a sféry trochu podílel, což nebylo nic překvapivého, jeho otec tak i ve vlastní rodině uplatnil své heslo: *Mládež vede Brno*. A my tam budem mít po slavnostním obědě svou herní sféru, přislíbil David, tady na velkém hřišti za domem.

Oběd se neobešel bez řečníků, jeden skončil a druhý se hned zvedal, běželo to v řečnické štafetě dokola kolem velikého kulatého stolu, až to Davidův otec musel zatrhnout, upozornil gratulanty, že nám vystydne polívka, a ten, co se teď právě zvedal (a byl to Zátka, ředitel školy na třídě Maršála Koněva) naprázdno polkl a ukřivděně dosedl.

To ještě nic není, zasněžil mě pak David. Původně měli přijet ještě nějací z Prahy, a ti kdyby se tady teď rozřečnili...

Po slavnostním obědě jsme se, soudruzi kluci, přesunuli na hřiště za domem. Hráli jsme napřed jenom takovou línou kopanou, při které se nám v břiše převalovaly narozeninové knedlíky se svíčkovou ve vanilkovém sajraju se šlehačkou a dorážely na ně útočné rakvičky z cukrárny na Svobodáku. Ale pak jsme se naráz rozběsnili, faul na faul, několikrát jsem se nakopnutej válel po zemi, ale to možná všechno kvůli tomu, že na drátěnej plot, kterej nás odděloval od ulice, se namačkali buržoazní spratci a posměšně na nás pokřikovali.

Potom se už začalo stmívat a ti za plotem se už na nás vyprdlí, ale bez nich ta hra ztratila švunk, a tak jsme už jenom seděli na bobcích a nakuřovali si zobáky. Nad Brnem vyšly první hvězdy a svým ryzím sluchem jsem uslyšel, že v tanečním sále doznělo poslední tango a někdo řekl: Teď by nám Otto měl zavolat taxíky.

Něco není v pořádku, přemýšlel otec za zavřenými dveřmi ložnice. Jako vždycky před spaním tam měl přednášku a já z druhé strany těch dveří, ve svém pokojíku a ve své posteli a svým ryzím a ryzím sluchem ji musel vyslechnout.

Měli přijet z Prahy a nepřijeli. To není jenom tak, určitě se *něco* stalo, na to mám čuch, svůj poctivej dělnickej čuch. A teď ti nevím, jestli jsme udělali dobře, že jsme šli na ty narozeniny. Ale byli tam přece všichni, neudělali jsme něco, co neudělali všichni.

To zopakoval ještě několikrát a pak už světlo pod dveřmi zhaslo a za oknem projela noční tramvaj na cestě do Líšně.

Za třetí: Něco

Za týden po narozeninových oslavách byl Davidův otec náhle odvolán ze své funkce. To se už vědělo, že se *něco* děje. A David nepřišel do školy. Hned po poslední hodině jsem se rozběhl do Jiráskovy čtvrti a zapískal mu pod oknem. Dlouho, dlouho jsem tam stál a poslouchal, ale dům byl dočista mrtvej. Neslyšel jsem tam ani ten nejmenší pohyb. Potom jsme se dozvěděli, že Davidův otec byl brzo ráno s celou rodinou odpraven do Prahy. A ve večerních zprávách oznámili, že bylo odhaleno protistátní spiklenecké centrum a přečetli dlouhý sled zatčených osob a mezi nimi i Davidova otce.

Když se otec vrátil z práce, byl už u nás Zátka, ředitel školy na třídě Maršála Koněva, a řekl, že přesně tohle čekal. Vždyť si všimni, člověče, skoro všichni mají židovský jména. Teď už se ví, že je to sionistický spiknutí. Otec se pak otočil na fleku a vrátil se na odpolední směnu do fabriky a dal tam pokyn k podpisování rezoluce dožadující se nejvyšších trestů pro spiklence. Fabrika, kde byl dílenským mistrem, byla tak úplně první v republice, kde se podepisovaly rezoluce.

Večer jsem přes zavřené dveře uslyšel otcův strach. A stud z otcova strachu mě vyhnal z postele a vyhnal mě až na půdu a tam jsem dlouho potmě seděl na starém

promáčknutém kufru s okovanými rohy. Ale věděl jsem, že David by mi řekl, nebuď srab, to všechno je jen hloupej omyl, kterej se brzo vysvětlí, a vrátíme se domů s příšpendlenými rudými kokardami.

Za dva dny za otcem přijeli z Prahy, aby mu oznámili, že se s ním počítá na významné stranické posty. Pak se ho zeptali, kde by s ním mohli mluvit důvěrněji. Otec se s nimi zavřel do ložnice a tam mu svěřili, že v Praze bylo rozdáno jedenáct špagátů a že už prý zítra ráno budou všichni viset, a nadále půjde o to, aby na všech důležitých místech byli vždycky už jen lidi, jako seš ty, soudruhu, jen poctiví dělníci. A pak jsem slyšel, jak otce pověřili, aby okamžitě vyčistil to hnízdo po protistátním spiklenci. A co se ti tam bude hodit, to si klidně odtáhni.

Otec si půjčil z fabriky nákladák a přivezl si spousty všeho možnýho, nosili toho s mámou plný náruče a taky peřiny, balíky šatů a prádla.

Koukni, mám taky něco pro tebe. A ukázal mi malou flétnu a zkusil na ni Ovčáky čtveráky. Když mi ji podal, kapaly z náustku jeho sliny. Předklonil jsem se a zvracel.

Ty prase, řekl. Ale copak nevidíš, že je nemocnej? bránila mě máma. Zítra s ním zajdu za doktorem Finkelsteinem. Zbláznila ses? vyštěkl otec. K Finkelsteinovi přes mou mrtvolu!

Večer otec mámě vysvětlil, že tam bohužel nebyl sám, vyklízel to hnízdo ještě se Standou a Čeňkem. Ti sebrali perský koberce a taky vyšívaný noční košile. Nechtěl jsem se s nimi hádat, když mi zas přepustili to benátský zrcadlo. Však víš, z toho tanečního sálu. A pak se otec vrátil k návštěvě pražských soudruhů. Opakoval jejich slova: Hnízdo krysa a hadů se musí vykourit a teprve teď se nám otevře vítězná cesta. A potom dlouho mluvil o sobě, o úkolech, které teď spočinou na jeho bedrech. A měli tam puštěné rádio, protože každou chvíli se daly čekat další důležité zprávy.

A pak už byla půlnoc, ale z rádia dnes místo české hymny ukončila den hymna světového proletariátu. Armádní pěvecký soubor zapěl: *Již vzhůru, psanci této země, již vzhůru všichni, jež hlad zhnět* — a tu otec, uchvácen tím vítězným chórem, udělal, co už dávno ne, táhle zabučel a v peřinách Davidova otce vzal mámu na rohy, slyšel jsem, jak se celá ložnice otřásala jejich supěním — *již chví se světa základ vratký, my ničím nejsme, buďme vším!*

Vylezl jsem z postele, ale na půdě jsem tentokrát rozsvítil žárovku uloženou v takové tlustostěnné skleněné skořápce. Otevřel jsem promáčkнутý kufr, vylovil z něho provaz a chvíli mi trvalo, než se mi podařilo udělat pořádnou smyčku. Přinesl jsem si bedničku, postavil se na špičky a namáhavě přivázal provaz na trám. Kdyby tady teď se mnou mohl být můj kamarád David, který byl o rok starší a mnohem vzdělanější než já, řekl by mi, jakou teď nesmím udělat chybu.

Muchacha dormida, sen o spící dívce

*Tento příběh-legendu připisují památce osmnáctileté **Danuše Muzikářové**, zastřelené při protiokupační demonstraci 21. srpna 1969 dosud neznámým komunistickým vrahem.*

Přijel jsem trolejbusem na konečnou a potom šel dolů ulicí provázen poletujícími vločkami sněhu, až jsem stanul před Honzovým domkem. Jeho děti a vnoučata ho postupně odsunula až do suterénního bytu, kam se mi však nikdy nedařilo dozvonit, a tak jsem si naučeným grifem otevřel vrátka a sestoupil zas do zahrady a zaťukal tam na Honzovo okno. Jsme na začátku zimy, večerní zahrada je tady pod ovocnými stromy nadupaná listím a já podupávám pod oknem: nevzal jsem si jégrovky a nějak dnes už přituhlo. Konečně po opakovaném zaťukání uvidím za záclonou stín, pak se záclona rozhrne a hledíme jeden na druhého jak dva domestikovaní blázni a vypláznem na sebe jazyky.

Honzova žena vyměnila lahev rulandského, kterou jsem přinesl, za jinou, vychlazenou ze sklípku. Připili jsme si a já hned přešel k věci. Obvykle si takhle při skleničce povídáme buď o zoufalém úpadku politické kultury v tom Klausově korupčlandu, nebo zas o tom snovém zástupu žen, které nás v životě těsně minuly, případně nostalgicky vzpomínáme, jak jsme, zakázaní spisovatelé, jezdívali v osmdesátých letech na schůzky Vaculíkovy „junty“, do bytů jiných zakázaných spisovatelů. Ale tentokrát jsem přišel s velice určitým záměrem.

Povídku? Ale to přece riskuješ, že když mi ji teď odvyprávíš, vypovídáš se z ní a ztratíš chuť ji napsat.

Neboj, neztratím. Chci ji totiž napsat právě tím způsobem, jak ti ji teď odvyprávím. Měl by to být vlastně jakýsi zpětný záznam našeho povídání. A zajímají mě na tom dvě věci. Za prvé, že budeš na mé vyprávění reagovat, takže do toho vstoupí i tvé repliky, které mi možná odchýlí vyprávění někam, kam jsem původně nechtěl. A za druhé, protože nemám s sebou žádný diktafon, tak si to povídání nebudu teď zaznamenávat, takže až to budu psát, vstoupí mi do toho selekce mé paměti a ledasco z toho povyhadzuje a něco nečekaného tam naopak vpašuje.

No to teda nevím. (Honza se zvedne, opře do berlí, přesune se k oknu, chvilku se dívá do tmy venku a pak se pomalu vrátí na svou robustní židli a kývne.) Takže fajn, dej se do toho. A napřed, kde se bude ten tvůj příběh odehrávat?

Na malém městě. Tak sedm tisíc obyvatel. Život soustředěný na dvě náměstíčka. Textilní fabrika, mostárna, velká kamenická dílna chrlicí hřbitovní pomníčky, jatka a renesanční zámek s velkým zámeckým parkem. Ten velký park budu pak v tom příběhu možná potřebovat. Z bývalého kláštera augustiniánů, původně gotického, potom barokizovaného ambitu s rajskou zahradou, který však přišel hned po josefínských reformách do světských rukou, se stal za komunistů místní národní výbor a teď městský úřad, radnice se zastupitelstvem.

Poprosil bych o nějaký detail, který by mi městečko ozvláštnil.

Jasně. Jsou tam hned dva velice pilné pohřební ústavy, jimž slouží ta kamenická dílna. Však jsou taky tací, co tu zkratku Mor. před jménem městečka čtou jako Morový a ne Moravský.

Už abych se začal toho příběhu bát. Ale teď bych se rád setkal s hlavní postavou.

Vždyť ještě nevíš, kdy se to bude odehrávat. Umístil jsem to na konec šedesátých let. A ještě bych to upřesnil: září '69. Městečko je v rudém okrese, kde mají komunisti jednu z bašt „normalizace“. A tak jsou po celém městečku, v místech, kde jednou budou reklamní billboardy, rozmístěny hesla vyslovující vlezprdelnou lásku k Sovětskému svazu. Takže vlastně není divu, že právě tam žil komunistický Savonarola.

Zřejmě máš na mysli toho fanatického mnicha. Jenže nezapomeň, že byl nakonec uvržen do klatby a popraven. Jeho oddanost víře nedošla pochopení.

Právě o tom mluvím. Každý přirovnání samozřejmě pokulhává, přesto tvrdím, že ten můj Savonarola byl tak trochu tenhle typ. Až na to, že nekázal a nevystupoval na veřejnosti. Živil se jako soustružník v mostárně a odmítal jakoukoliv funkci v nějakém partajním nebo jiném aparátu. Byl a chtěl být jen dělníkem a řadovým komunistou. A propadl co nejprísnější askezi a mravnímu řádu a taky nepřátelství vůči jakékoliv rozmařilosti. Léta letoucí psal na všemožné instituce a dožadoval se zrušení sportky a sazky, protože měl ty výhry, ty bezpracné výděvky, za nemravné a nedůstojné socialistického společenství. Nebylo možné si ho na žádný způsob koupit a nepřijal nikdy žádnou úlevu. Jediné volno, co si z pracovního času dopřával, byl výcvik v ostrých střelbách, tři dny jednou za rok kdesi ve vojenském prostoru v Milovicích nebo kde.

Chceš říct milicionář? Takže známe místo, čas i hlavní postavu. A tak už můžeš rozehrát tu partii.

Jestli se nebudeš zlobit, tak skoro celá se odehraje v ložnici.

Oj, to jsou mně moresy. A v čí ložnici?

Jsou dvě hodiny v noci a předseda místního národního výboru nedokáže už usnout. Napřed sedí na posteli, bosé nohy mu visí nad podlahou, a pak, aniž by si nazul trepky, začne chodit potmě po ložnici a vráží do nábytku. Okna jsou zatažena těžkými závěsy, zdráhá se rozsvítit.

Jenže ho musíš nějak pojmenovat, ne? Nemůže jen tak bezejmenně vrážet do nábytku.

Ale bude muset. Víš, já to chci celý nechat bezejmenný. Ono to má pak charakter báje, legendy.

A jaks přišel na to, že v bájích, v legendách jsou postavy bezejmenný?

Bezejmennost by tomu moc slušela. Skutečná jména účastníků příběhu nemůžu samozřejmě použít, a když se pokouším nějaká vymyslet, tak mi všechna přijdou, že se k tomu vůbec nehodí. Prolistoval jsem Zlaté stránky a nenašel tam jediný, po němž bych mohl sáhnout.

Tak jo. Ale třeba si to ještě rozmyslíš. Takže byly dvě hodiny v noci a okna zatažena těžkými závěsy a zdráhal se rozsvítit.

Jeho žena rozsvítila, ale on ji požádal, aby zase zhasla. „Prosím tě, posad' se, nechod' tady, vrážíš do nábytku.“ „Posadím se, ale zhasni.“ „Tebe teď trápí, co se s ním stalo, že?“ „Vůbec ne, nebylo možný ho jen tak nechat, začal být nebezpečnej.“ „Ale on byl přece vždycky šílenej. Vždyť jsem byla v jeho bytě. Viděla jsem to.“ „Cože, cos dělala v jeho bytě?“ „Chtěla jsem to taky vidět. Vzala jsem si papíry z pojišťovny, že mu je donesu. A musel mi doručení podepsat a já samozřejmě neměla propisku. Nechal mě stát u dveří a šel si pro propisku, ale já se hned odlepila a šla za ním. A měl otevřený dveře do tý svý cely. Ale kdyby je neměl otevřený, tak bych si je stejně otevřela. Takže jsem tam viděla víc než dost. Měl to tam dočista jak nějakej praštěnej asketický mnich.“ Po chvíli mlčení. „A taky věděl o nás příliš mnoho. Určitě si pamatoval, žeš šel na to setkání se spisovatelem Procházkou. A žeš v prvních dnech, co přijeli Rusáci, řekl někde, že je to všechno omyl a že zas budou muset odjet. Určitě si to pořád pamatuje. Matka komunistická strana odpouští a zapomíná, ale on byl ten, co nikdy nezapomíná a neodpouští. Dobře že zmizel.“

Matka komunistická strana odpouští a zapomíná, to je moc pěkný, zaradoval se Honza. A co tam teda viděla? V tom jeho bytě.

Měl tam fakt klášterní celu. Spal na pryčně a nad ní Gottwaldův portrét. A na protější stěně něco jako oltářík. Jeho otec byl interbrigadista ve Španělsku. Už se nevrátil. A hrob neznámý, pokud vůbec nějaký měl. Takže na tý stěně otcova fotografie s černou stužkou. Savonarola si ji odstříhl ze svatební fotky a nechal zvětšit. A pod fotografií heslo španělských interbrigadistů *No pasaran!* Neprojdou! A na policice pod heslem něco jako věčný světlo, jehož plamínek si hlídal, aby nikdy nezhasl. A rudá růže, kterou vždycky vyměnil, když začala vadnout. A když se někdy stalo, že rudou růží neměli v místním květinářství, okamžitě se pro ni rozjel až do Brna.

A na té odstřižené části svatební fotografie Savonarolova matka, ne?

Když se Savonarolův otec nevracel ze Španěl, znova se provdala, což neunesl. Zvláště když matku přistihl šukat s tím novým mužským. Měla zůstat vdovou. Odešel od ní a od otčíma ještě jako kluk. Těžce se protloukal, ale byl už jako kluk vybaven chlapskou vůlí, tu zřejmě převzal po otci, a zároveň na sebe přenesl matčinu povinnost. Totiž stal se místo ní „otcovou vdovou“.

A co tím chceš říct?

Neoženil se, propadl celibátu, doprával si nanejvýš jen nějakou tu masturbaci, a celý svůj život zasvětil otcově památce. A učil se španělsky, napřed jako samouk, ale pak taky v Brně, v jazykovce. Počítal s tím, že až padne vláda generála Franka, rozjede se do Španěl hledat otcův hrob. To, že šel otec zemřít za svobodu a za spravedlivější svět, to se stalo pro Savonarolu v tom jeho nejcitlivějším chlapeckém věku „nátiskem“ pro celý jeho život.

To by moc potěšilo psychoanalytiku. Takže zas jedna z cest ke komunistickému fanatismu.

Honzo, když o tom přemýšlím, vůbec si nejsem jist. Vždyť ani ten florentský Savonarola nebyl vlastně fanatik. Jen asketicky oddán víře a mravnímu řádu. A ten z moravského městečka jakbysmet. Jistě, jeho příběh je hodně bizarní, máš pravdu, psychoanalytici by si na něm zgustli, ale fanatismus je přece něco jiného. A možná že bych ho srovnal spíš se svatým Františkem z Assisi. Víra spojená taky s hlubokou pokorou. A fanatici nevynikají zrovna pokorou. A jestli manželka předsedy řekla tam za staženými závěsy, že „on nezapomíná a neodpouští“, mýlila se. Savonarola nebyl nebezpečnej jako fanatik, který neodpouští. Byl pro ně nežádoucí z naprosto jiného důvodu. Ale k tomu až za chvíli.

A budem mu teď říkat František z Assisi, nebo zůstanem u toho Savonaroly? Tady vidíš, co to dělá, když postavy nepojmenuješ. Přijmou pak náhradní, jakási symbolická jména, a s těmi se potom obtížně nakládá. Já bych řekl, že Savonarola tomu vůbec nesesdí. A co kdybys ho pojmenoval třeba Jakub Chloupek?

Víš co, Honzo? Běž se vycpat. Nebudeš mi věřit, ale já si položil na zem bichlu prastarých Zlatých stránek, ten tlustej telefonní seznam ještě z časů před mobilama, a na břichu a opřenej o lokty dlouho hledal mezi tisíci jmény nějaký pro své postavy, ale dočista žádný se nehodilo, marná lásky snaha. Možná je to opravdu tím, že znám jejich skutečný jména.

Takže se to opravdu stalo?

Vždyť v tuto chvíli vůbec ještě nevíš, co se stalo. Jo, znám skutečná jména, ale ten jejich příběh se tak úplně nekryje s tím, co tu vyprávím. Něco jsem tam musel doplnit,